

Netradičná utópia

Alan Weisman: **Svět bez nás**. Preložila Hana Loupová. Vydavateľstvá Argo a Dokořán, Praha, 2009, 412 strán, odporúčaná cena 359 Kč. ISBN 978-80-257-0072-3 (Argo), 978-80-7363-233-5

Pre prvú polovicu 20. storočia bola charakteristická populárna pesnička *Svět patří nám*. Zdalo sa, že raketový rozvoj techniky vyrieši všetky problémy sveta. Blahobyť bol na dosah ruky. Veď už pred pár desaťročiami očaril Jules Verne optimistickými utópiami, ktorých oprávnenosť akoby sám život potvrdzoval...

Neuplynulo veľa času a objavili sa filmy s pesimistickými a katastrofickými scenármi. Dokonca kniha amerického autora Alana Weismana rieši problém ako by vyzeral svet bez ľudí. „*Nechajte všetko na svojom mieste, ale odmyslite si ľudské bytosti. (...) Ako by reagovala príroda, keby bola náhle oslobodená od neúnavných tlakov, ktorými na ňu pôsobíme? Ako rýchlo by sa klíma vrátila tam, kde bola v časoch, kým sme rozkrútili všetky motory?*“ pýta sa autor, pritom akoby čitateľa uspokojoval: „*Ale rozdiely napriek tomu nemusia byť nijako zásadné. Príroda už zažila horšie straty, a vždy dokázala zaplniť prázdne priestory. Dokonca ešte dnes je na Zemi niekoľko miest, kde môžeme všetkými zmyslami vnímať obraz raja, ako vyzeral pred naším príchodom. Prívádzajú nás k údivu nad tým, ako by mohla príroda prekvitať, pokiaľ by na to mala príležitosť.*“

Za jedno z miest, podobajúcich sa raju na Zemi, autor považuje Bielo-vežský prales, ležiaci medzi Poľskom a Bieloruskom a predstavuje relikv pôvodného nížinného lesa. Takto kedysi zjavne vyzerala celá Európa. Bujnosť života v tomto pralesi súvisí so smrťou, s rozkladom kmeňov a konárov. Takmer štvrtina nadzemnej organickej hmoty je tu v rozličných fázach rozkladu.

Kapitolu *Rozpad domova* autor uvádza slovami: „*Toho dňa, keď zmizne*

ľudstvo, ujme sa vlády príroda a okamžite sa pusť do upratovania v dome – vlastne v domoch.“ Autor uvažuje o tom, akým spôsobom sa rozpadnú obytné a iné stavby. Otázkou možno však postaviť aj tak, či sa „rozpad domova“ nezačal už dávno, ešte v čase prítomnosti človeka na Zemi, s príchodom konzumnej spoločnosti a postupným narastaním vypätého individualizmu, egoizmu a exploatacie planéty.

Kapitola *Mesto bez nás* je vlastne úvahou o zániku newyorského Manhattanu. Pri jej čítaní mimovoľne príde na um scéna zo známeho kultového filmu *Planéta opíc* s naklonenou Sochou slobody. Autor však prichádza s ešte drasticejším scenárom. Návrat prírody do husto zastavaného veľkomesta s mrakodrapmi môže mať aj takéto znaky: „*Potom, ako zmizneme, objaví sa voda ako odplata za našu samolúbu, mechanizovanú nadradenosť.*“ V meste, ktoré pochovalo svoje rieky, neprestalo pršať a voda musela niekam odtečť. V súčasnosti sa iba sústavným čerpaním bráni zaplaveniu podzemných priestorov (metra a pod.), odplavovaniu pôdy pod komunikáciami a ich prepadnutiu. Po rozpade mestskej dlažby sa usadia v škárah semena burín. „*Mosty sa už zrútili a podzemné tunely zaplavila voda. (...) Medzi troskami newyorských finančných inštitúcií sa ešte zachovalo niekoľko podzemných podlaží. V ich útrobach sú bezpečne skryté bezcenné plesnivé peniaze.*“ Takýto osud virtuálne stihne chrámy biznisu – symboly božskej moci našich čias. Pre Sochu slobody by podľa autora bolo najbezpečnejším miestom morské dno. Autor sa teda dostal tak trochu na podobnú vlnovú dĺžku, ako film *Planéta opíc*, napr. aj tým, že uvažuje o spolužití človeka a zvierat. Cituje názor, podľa ktorého človek v dávnych dobách so zvieratami začal *blitzkrieg* (z nemeckého *blitz* – blesk a *krieg* – vojna, vojenská stratégia založená na rýchлом prieniku). Zvieratá spočiatku nemali dôvod domnievať sa, že „zakrpatení dvojnožci“ predstavujú pre ne hrozbu. „*Až príliš neskoro (...) zistili, že sa kruto mylili,*“ poznamenáva autor. Milióny ľudí zahynuli v koncentrákoch, ale aj v Darfúre; dôkaz toho, čoho je ľudský rod schopný. Mnohé zvieratá boli vyhubené iba preto, že to jednoducho

bolo možné. Ale keď zo zemského povrchu zmiznú ľudia, bude mať svet aj určité šťastie: nie všetky veľké cicavce budú preč. Autor pripomína, že rovnováha medzi ľudstvom, faunou a flórou sa prvýkrát začala rúcať, keď sa sami ľudia stali korisťou vlastného rodu – alebo skôr tovarom (v období otrokárstva). Ale: „*príde čas, keď aids zmetie ľudstvo. Na Zemi znovu zavládnu zvieratá,*“ predpovedá autor.

Pôsobivé príklady rozpadu toho, čo zanecháva za sebou civilizácia, autor uvádza z nárazníkových zón, tzv. zelených línií medzi znepriateľnými vojskami. Je to napr. mestečko Varosha na Cypre, ktoré postavili Gréci ako tamojšiu Riviéru. Asfalt a dlažba popraskali, narušené priechlia desaťposchodových hotelov sa stali obrovským hniezdiskom holubov a v izbách sa usadili potkany. Z každej štrbiny raší zeleň. Začala sa tu usadzovať príroda a pokračuje vo svojom rekultivačnom programe. Druhým takýmto územím je demilitarizovaná zóna medzi Severnou a Južnou Kóreou. Keby nebolo nepriateľstva, v dôsledku ktorého je zóna prázdna, asi by vyhynuli žeriavy. Zóna sa stala útočiskom ohrozených druhov.

Autor sa zamýšľa nad príbehom Mayov, ktorí predstavujú príklad zrútenej civilizácie. Zdá sa málo pravdepodobné, že by ich zničila vlastná hrabivosť a nenasytnosť. Ale výskumy svedčia, že práve toto sa stalo – „*a cesta, vedúca ku katastrofe, je akási povedomá,*“ pozoruje autor. Stopy vedú k agresivite, neovládanej túžbe po bohatstve a moci. Spoločnosť, ktorá bola taká sebavedomá, ako naša, sa nakoniec rozpadla a pohltila ju džungľa. „*... nič nie je pre prírodu škodlivejšie, ako náš samopašný životný štýl,*“ uzatvára autor. Ako liek na choroby dnešnej civilizácie odporúča radikálne obmedziť pôrodnosť; pritom však, žiaľ, protirečí sám sebe. Skutočné príčiny neuhov a z nich vyplývajúce riešenia už totiž naznačil v predchádzajúcich úvahách.

Ing. arch. Igor Thurzo
igor.thurzo@mail.t-com.sk